

Szałańska, Anna

Badania folkloru muzycznego Ziemi Płockiej

Notatki Płockie 3/9, 32-33

1958

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

dze literatury, prawdopodobnie wszedłby do jej historii jako wybitny twórca. Poświęcił się jednak badaniom i dziełom historycznym. Na tym odcinku twórczości jego umiejętności literackie oddały mu mimo wszystko niejedną przysługę.

ANNA SZALAŚNA

BADANIA FOLKLORU MUZYCZNEGO ZIEMI PŁOCKIEJ

W nr 8 Notatek Płockich umieszczony został artykuł informacyjny Doc. Mariana Sobieskiego o rozpoczętych w r. 1957 na Ziemi Płockiej badaniach i nagraniu folkloru muzycznego, jako o jeszcze jednej dziedzinie wchodzącej w skład badań naukowych, prowadzonych na tym terenie z inicjatywy Komisji Badań nad Powstaniem i Rozwojem Płocka przy T. N. P.

Zgodnie z podaną zapowiedzią, oraz dzięki pomocy Komisji odbył się w okresie letnim 1957 roku dalszy etap tychże badań, przynosząc nowe zdobycze w postaci licznych nagrań i ich dokumentacji. Udział w tych pracach brali ponownie w ramach obowiązującej praktyki na obozie szkoleniowym studenci Zakładu Muzykologii U. Warszawskiego i U. Jagiellońskiego pod kierunkiem doc. Sobieskiego, oraz pracownicy naukowcy Placówki Poznańskiej Zakładu Badania Muzyki Ludowej PIS.

Tak zeszłoroczne, jak i tegoroczne badania prowadzone były na podstawie kwestionariusza (opracowanego w placówce Pozn.) pozwalającego na uzyskanie w terenie zasadniczych informacji, dotyczących dawnego i obecnego życia muzycznego wsi, a koniecznych do pełnego zobrazowania i zadokumentowania nagranych materiałów. Zamiarem Komisji Badań było przebadanie w czasie tegorocznej pracy na Ziemi Płockiej całego powiatu płockiego i gostynińskiego. Okazało się to jednak z przyczyn technicznych niemożliwe. Przez cały czas pobytu w Płocku korzystaliśmy niejednokrotnie ze środków lokomocji udzielanych nam, za staraniem Komisji, przez szereg instytucji. Pomoc ta zasługuje na specjalne uznanie. Jednakże brak stałej możliwości korzystania z samochodu nie pozwolił na całkowite ukończenie badań obu powiatów i badania w tym zakresie będą wymagały jeszcze uzupełnień. Konkretyzując właściwy temat niniejszego artykułu sprawozdawczego, chciałabym (poza podaniem cyfr) podzielić się z Czytelnikiem ogólnymi uwagami, jakie nasunęły się w czasie badań terenowych.

W roku 1958 przebadano w sumie 41 miejscowości pow. płockiego i gostynińskiego (w tym 2 miejscowości w pow. sierpeckim), przy czym w 26 miejscowościach dokonano nagrań magnetofonowych.

Ilość wykonawców nagranych = 62

Dzięki nim szereg dzieł historycznych Władysława Smoleńskiego odznacza się pięknym językiem oraz interesującym sposobem przedstawienia wydarzeń, ludzi i zagadnień.

Ilość melodii nagranych = 994 (w tym 45 mel. instr.)

Ilość opowiadań (legendy, bajki itp.) = 12

Przemowy weselne = 3.

Oprócz tego zebrał dodatkowo informacje o obrzędach u 25 osób, oraz sporządzono 25 rękopiśmiennych zapisów melodii w terenie. Tegoroczne nagrania przyniosły oprócz specjalnie poszukiwanych melodii podanych w kwestionariuszu, dużo nowego materiału, wzbogacając ogólne zbiory Zakładu Badania Muzyki Ludowej PIS (60 tys. nagrań z terenów całej Polski) o wiele cennych pozycji. Po ogólnym przesłuchaniu nagranych materiałów stwierdzono co następuje:

1) W powiecie płockim, mimo pewnych wpływów kurpiowskich, można już wyodrębnić szereg typów melodycznych, stanowiących niewątpliwie właściwy materiał muzyczny tegoż regionu. Niezależnie od tego natrafiono na poszczególne wykonawców z bardzo oryginalnym materiałem (a także manierą wykonawczą) nie dającym się porównać, ani z dotychczasowym materiałem płockim, ani też z pieśniami jakiegokolwiek innego regionu.

Jako najbardziej charakterystyczne podać tu należy zwłaszcza 2 wykonawczynie: Stanisławę Kuc ur. 1887 zam. Woźniki-Dębiny i Marię Jędrzejewską ur. 1893 zam. Grodkowo. Śpiewane przez obie te wykonawczynie pieśni wzbudziły początkowo u nagrywających poważne wątpliwości co do ich pochodzenia. Wnikliwe indagacje zastosowane w obydwu wypadkach, nie potwierdziły jednak zastrzeżeń. Obydwie bowiem wykonawczynie nie przebywały w ciągu całego życia dalej, niż w promieniu 25 km od miejsca urodzenia. Obie są analfabatkami, odpada więc także możliwość przyswojenia sobie owych pieśni bezpośrednio przez szkołę czy śpiewniki. Gdzież więc szukać rodowodu tych pięknych melodii odrębnych zresztą od siebie u każdej z wykonawczyń?

2) Po przebadaniu, na razie bardzo ogólnym, powiatu gostynińskiego zaistniał zasadniczy problem odnośnie potraktowania w ogóle tego terenu. Wziąwszy bowiem pod uwagę materiał muzyczny okazuje się, że wpływy kujawskie wspomniane słusznie przez doc. Sobieskiego, dotyczą głównie melodii związanych z weselem,

które będąc jednym z najbogaciej wyposażonych w pieśń obrzędem, nie stanowią przecież jedynej podstawy w badaniach folkloru. Tak więc posiada Ziemia Gostynińska szereg pieśni, odrębnych całkowicie nie tylko od Kujaw, ale także od melodii płockich. Tak samo ma się rzecz ze zwyczajami obrzędowości dorocznej, że wymienię chociażby te z okresu Wielknanocy. Nieznane są np. zupełnie na terenie Gostynina kujawskie „Wywoływki” dyngusowe, ani też gaik, aktualny w wielu okolicach Płocka jeszcze w okresie międzywojennym.

3) Radziwie (przedmieście Płocka) posiada również, po odrzuceniu pewnych sąsiednich melodii, swój odrębny materiał muzyczny, wymagający szczegółowego opracowania. (Zawdźęcając miejscowemu ks. Al. Strużyńskiemu, który dopomógł nam w wyszukaniu wykonawców, i zorganizowaniu nagrań, ekspedycja zebrała tam w ubiegłym i bieżącym roku obfite plony).

Oczywistym jest, że w każdym regionie znajdują się wioski, czy poszczególne wykonawcy, wyróżniający się z całości pewnymi indywidualnymi cechami. W Mazowszu Płockim jednak kwestie te mają zupełnie inne, głębsze podłoże i wymagają w dalszym ciągu systematycznych badań w oparciu nie tylko o teren, ale również o wyniki wszelkich badań historycznych, które w sumie dadzą zapewne odpowiedź na wysunięte tu, subiektywnie zresztą problemy.

4) Mimo usilnych starań bardzo ubogo przedstawia się dotychczasowy stan nagrań instrumentalnych, liczący zaledwie 86 melodii wobec 1.518 melodii wokalnych. W tym roku, poza ludowym zespołem pod kier. Zygmunta Pytła z Gostynina, nie natrafiono w terenie na żadnego, nadającego się do nagrania wykonawcę-instrumentalistę, mogącego poszczycić się repertuarem „staromodnych kawałków”. Na skutek zanikania wielu obrzędów i zwyczajów ludowych, nieistotną staje się potrzeba zachowania tradycji w muzyce i tańcu. Tak więc napoty-

kani skrzypkowie ograniczają się raczej do wykonywania współczesnych utworów tanecznych i popularnych marszów wojskowych. Zachodzi niezbędna konieczność uzyskania szerokiej pomocy dla wyszukania starszych wykonawców, praktykujących grę na instrumentach, wchodzących w skład dawnych kapeli ludowych (skrzypce, bassetla, klarnet), dzięki którym moglibyśmy w przyszlórocznych nagraniach uzupełnić tak istotne braki materiałowe. Szczegółowe opracowanie nagranych melodii, tj. transkrypcja muzyczna i gwarowa wraz z pełną dokumentacją, umożliwi dopiero właściwy przegląd i ocenę zebranego materiału, ukazując jego cechy charakterystyczne. Powyższe prace (jak zresztą większość prac z tego okresu, dot. ogólnych zbiorów folkloru muz. PIS) wykonywane będą w Placówce Poznańskiej. Należy tu zaznaczyć, że pracownicy tej placówki dzięki porozumieniu, jakie zaistniało między kierownikiem Sekcji Folkloru PIS, a przedstawicielami Komisji Badań nad Powstaniem i Rozwojem Płocka, podjęli zobowiązanie polegające na przeprowadzeniu całokształtu badań terenowych Mazowsza Płockiego, a w konsekwencji na opracowaniu szeregu publikacji i prac naukowych z zakresu folkloru muzycznego tegoż regionu.

W następnych numerach Notatek Płockich ukaże się zatem cykl artykułów omawiających poszczególne obrzędy, następnie podjęte zostaną prace, przygotowujące Wybór Pieśni, Wydawnictwo Materiałowe, a po całkowitym zakończeniu badań terenowych opracowane zostaną Studia nad Folklorem Ziemi Płockiej.

Na zakończenie pragnę raz jeszcze wyrazić naszą wdzięczność Komisji za organizacyjną i techniczną pomoc w okresie trwania prac badawczych. Jednocześnie wyrażam nadzieję, iż w roku 1959 będziemy mogli wspólnymi siłami przeprowadzić trzeci etap badań terenowych, obejmując swym zasięgiem (po uzupełnieniu pow. płockiego i gostynińskiego) dalsze obszary regionu ze szczególnym uwzględnieniem powiatu sierpeckiego i płońskiego.

N O T Y

Ł o d y ń s k i Marian: Rola bibliotek szkolnych w życiu kulturalnym Królestwa Polskiego (1815—1830). Przegląd Biblioteczny 1957 z. 2/3 s. 152—173.

Prof. Łodyński przedstawia rolę bibliotek szkolnych w Królestwie Polskim, które często pełniły lub zamierzały pełnić czynności bibliotek publicznych. Tendencje tego kierunku wyrażały przepisy szkolne, w których była mowa, że „biblioteki nie tylko dla samych szkół, ale i dla dalszych okolic służyć mają”. Nie była to pusta litera przepisu. Intencją władz podjęło całe społeczeństwo z nauczycielstwem na czele. Ta zdrowa

nowoczesna myśl biblioteczna wyprzedziła inne kraje. Myśl tworzenia centralnego katalogu, lub w Plcku tworzenia biblioteki poświęconej tematycznie jednej osobie, stawia biblioteki szkolne w szeregu bibliotek pionierskich.

Wśród bibliotek szkolnych na terenie Królestwa Polskiego biblioteka płocka „zajmowała dzięki ofiarnej i kompetentnej zapobiegliwości rektora Morykoniego pod względem liczbowej zamożności oraz usprawnienia czołowe miejsce wśród nowoczesnych bibliotek wojewódzkich”.